UNITECH '10 GABROVO

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
19 – 20 November 2010, GABROVO

ТЕРМОЕЛЕКТРИЧЕН СЕНЗОР ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА МАЛКИ ТЕМПЕРАТУРНИ ГРАДИЕНТИ

THERMOELECTRIC SENSOR FOR MEASUREMENT OF SMALL TEMPERATURE GRADIENTS

В. Василев
ХТМУ-София, катедра „МЦМиПТ“, бул. Кл. Охридски 8, 1756 София,
e-mail: venciv@uctm.edu

В. Въчков, В. Велинов
ЮЗУ „Н. Рилски“,катедра „КСТ“, ул. Иван Михайлов 66, 2700 Благоевград

Abstract

Thermoelectric sensor based on solid solutions $(Ag_2Te)_{1-x}(CdTe)_x$;(0,00≤x≤0,08) for determination of small temperature differences and gradients was developed. The solid solution with composition $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$ showed the best thermoelectrical properties (α=113,6 μV/K; σ=2198 S/cm; λ=2,70.10^{-2} W/(cm.K); z= 1,051.10^{-3} K^{-1} - at T=300 K). The sensor works in the temperature range of 250-400 K, which is divided in two sub-ranges: 250–300 K and 300-400 K, due to the presence of maximum in the α(T) dependence at T=300 K..

It is established that the possibilities of Ag_2Te do not end with the $Ag_{2-2x}Cd_xTe$ solid solutions, which supposes widening of the investigations spectrum towards both finding of new solid solutions and improving the properties of $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$.

Keywords: silver telluride, solid solutions, thermoelectric properties, thermoelectric sensors.

ВЪВЕДЕНИЕ

Последните две десетилетия се характеризират с изключително висок темп на разработване и внедряване на нови материали, които да удолетворяват изискванията на съвременните технологии.

Термоелектричните явления предлагат възможности за директно преобразуване на топлинната енергия в електрична, както и приложение в различни термоелектрични прибори и устройства: термогенератори, термоелектрични охлаждащи устройства и преобразуватели и други.

Термоелектричните материали трябва да отговарят на редица изисквания, като най-важното от тях е достигане на високи стойности на коефициента на термоелектрична ефективност, от който в повечето случаи зависи възможността за приложение на термоелектричния материал.

Термоелектричната ефективност на материалите се оценява с критерия на Йофе: $z=\alpha^2\sigma/\lambda$ (z - коефициент на термоелектрична ефективност; α-коефициент на термо-е.д.н.; σ - специфична електропроводност; λ – коефициент на топлопроводност). Материалите са подходящи за практическо приложение, ако $z \geq 0{,}3.10^{-3}$ K^{-1} [1]).

При използването на метали и метални сплави за изработване двата клона на термоелементите не могат да се достигнат високи стойности на z и КПД на преобразуването, тъй като α на тези материали е незначителен, а промяната на σ и λ, поради константната стойност на числото на Лоренц, не е достатъчна за съществена промяна на z. Използването на полупроводникови материали решават до голяма степен тези проблеми, гарантирайки получаването на значително по-високи стойности z.

Повишаването на z на термоелектричните материали е сложна задача, тък като промяната на едни термоелектрични параметри в положителна посока води до влошаването

на други. Напр., намаляването на концентрацията на носителите на заряд води до нарастване на α, но паралелно с това намалява и σ, или при нарастване на σ – чувствително намалява λ, и т.н.

Методите за повишаване на коефициента на термоелектрична ефективност на полупроводниковите материали могат да се обобщят в няколко групи чрез: избор на оптимална концентрация на носителите на заряд – електрони (n) или електрони (p); избор на оптимален температурен интервал; изменение на отношението между подвижността на носителите на заряд (μ) и λ и др.

Оптималната стойност на коефициента на термо-е.д.н. е 2.(к/е) ≅172 μV/K. За оптимизация на термоелектричните материали най-често се използва увеличаването на μ/λ или σ/λ чрез въвеждане на неутрални примеси. При такова легиране концентрацията на носителите на заряд остава постоянна, разсейването на фононите може да нарастне повече, отколкото разсейването на електроните. Коефициентът на топлопроводност най-често се намалява чрез въвеждане на изовалентни атоми на заместване в едната или в двете подрешетки на полупроводника. В този случай се образуват изоморфни твърди разтвори (частично или напълно заместени), като в зависимост от характера на заместване и валентността на участващите атоми, се постига лимитиращо влияние или върху λ, или върху σ [2].

Ag_2Te спада към самокомпенсиращите се съединения [3], има тясна забранена зона (ΔE≤0,3 eV) и се използва за изработване на редица прибори [4-7].

Настъпването на собствена проводимост в Ag_2Te се маскира от проводимостта по "дефектната" зона и от нейното сливане с проводимата зона, поради което експериментално определената стойност варира в широки граници 0,025-0,5 eV, като най-надежна се приема стойността 0,18 eV [3,8].

Електропроводността на $Ag_{2-x}Te$ при $T_{ст}$ варира в границите 250-1100 S/cm [9-11], а λ намалява от 2.10^{-2} при 300 K до $1,75.10^{-2}$ при 475 K, след което отново нараства до $7,8.10^{-2}$ W/(cm.K) при 673 K [12]. Коефициентът на термо-е.д.н. на $Ag_{2-x}Te$ променя знака си както при повишаване на температурата, така и при отклонение от стехиометричния състав [13]. При отклонение от стехиометрия състав намалява α [14]. Надстехиометричните Ag-атоми са причина за отрицателни стойности на α, а недостигът им – за положителни.

В литературата съществуват оскъдни данни относно свойствата и областите на приложение на твърди разтвори на основата на Ag_2Te.

Ag_2Te се характеризира със структурна неподреденост, сложна енергетична структура и висока концентрация на носителите на заряд, т.е. удовлетворява изискванията за един високоефективен термоелектричен материали [2,15]. Твърдите разтвори на основата на $Ag_{2-x}B^{VI}$ предлагат възможности за повишаване на z [15]. В литературата се съобщават данни за z на легиран Ag_2Te в границите $(0,3\text{-}1,0).10^{-3}$ K^{-1} [1].

В системата $(Ag_2Te)_{1-x}(CdTe)_x$ [16] съществуват ограничени твърди разтвори при 0≤x≤8 mol % CdTe.

Целта на настоящото съобщение е да се изследват термоелектричните свойства на твърдите разтвори $Ag_{2-2x}Cd_xTe$ и се определи лимитиращия фактор върху хода на z. На базата на твърдия разтвор с максимана стойност на z да се изработи сензор за измерване на малки температурни градиенти.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Изходните компоненти Ag_2Te и CdTe, и твърдите разтвори $(Ag_2Te)_{1-x}(CdTe)_x$, които по-нататък ще бъдат записвани във вида $Ag_{2-2x}Cd_xTe$, са получени чрез пряк едно-температурен синтез [17].

За измерване на α(T), σ(T) и λ(T) на образците със състав Ag_2Te, $Ag_{1,92}Cd_{0,04}Te$ и $Ag_{1,84}Cd_xTe$ е използвана апаратура за комплексни изследвания на материали в интервала 100÷ 500 K [18].

Измерванията са проведени в температурния интервал 250-400 K при остатъчно налягане в криостата $1,33.10^2$ Pa. Използвани са: пряк метод за измерване на α, двусондов метод - за σ и абсолютен стационарен - за λ. Апаратурата позволява измерване на α с точност ±1 %, на σ - с ±3 % и на λ - с ±5 %.

Образците са запоени към челните повърхнини на специален държател с In-Sn припой (52 % In + 48 % Sn; $T_{топ}$ = 390 K).

Термоелектричните характеристики на Ag_2Te и на твърдите разтвори на негова основа са обобщени в табл.1. Получените стойности са в добро съответствие със съобщените в литературата [37].

Резултатите от табл.1 показват, че твърдият разтвор $Ag_{1,92}Cd_{0,04}Te$ има добри термоелектрични свойства и е подходящ за

Таблица 1.

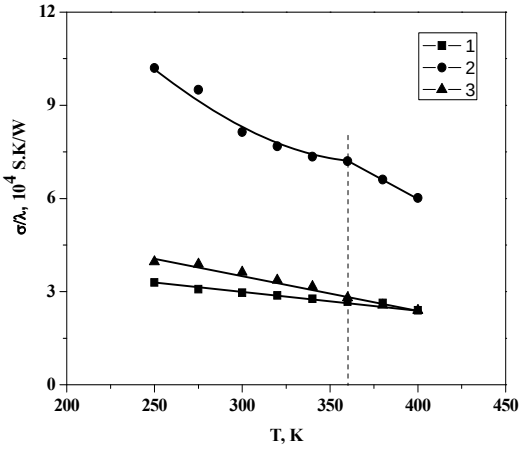
Основни характеристики на използваните термоелектрични материали за изработване на тънкослойния сензор

	Ag_2Te				$Ag_{1,92}Cd_{0,04}Te$				$Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$			
T, K	α, 10^{-6} μV/K	σ, S/cm	λ, 10^{-2} W/(cm.K)	z,10^{-3} K^{-1}	α, 10^{-6} μV/K	σ, S/cm	λ, 10^{-2} W/(cm.K)	z,10^{-3} K^{-1}	α, 10^{-6} μV/K	σ, S/cm	λ, 10^{-2} W/(cm.K)	z,10^{-3} K^{-1}
250	100,2	760	2,30	0,332	92,7	942	2,38	0,340	70,0	2570	2,52	0,500
275	106,6	726	2,36	0,350	102,8	960	2,47	0,411	87,0	2472	2,60	0,720
300	108,8	719	2,42	0,352	110,5	925	2,55	0,443	113,6	2198	2,70	1,051
320	98,8	719	2,50	0,281	100,2	890	2,64	0,338	106,0	2150	2,80	0,863
340	88,3	719	2,60	0,216	90,6	860	2,71	0,260	99,0	2085	2,84	0,720
360	78,8	719	2,68	0,167	81,2	778	2,78	0,185	92,0	2074	2,88	0,609
380	72,7	719	2,72	0,140	75,8	725	2,83	0,148	84,5	1924	2,91	0,472
400	70,2	658	2,74	0,118	73,8	678	2,84	0,130	78,0	1776	2,95	0,366

практическо приложение, особено в интервала 250-380 К. В тази област изключително малко материали работят ефективно, тъй като коефициентът им на термоелектрична ефективност е незначително по-голям от $0{,}3.10^{-3}$ K^{-1}.

Всички изследвани образци имат N-тип на проводимост. Зависимостите α(T), σ(T), λ(T), σ/λ(T) и z(T) и се характеризират с качествено разнообразие в зависимост от съдържанието на CdTe. Например, зависимостта α(T) има „аномално“ поведение в температурния интервал 250-300 К (докато при 250 К коефициентът на термо-е.д.н. намалява при увеличаване съдържанието на CdTe, докато при 300 К е точно обратно: α нараства при увеличаване съдържанието на CdTe). Или, докато зависимостите λ(T) са почти дистанционно отместени в посока на нарастване на стойностите на λ при увеличаване съдържанието на CdTe, то при семейството криви σ(T) не се наблюдава такава пропорционалност. Освен това, в зависимост от концентрацията на CdTe и температурната област, върху хода на σ лимитиращо е влиянието или на концентрацията на електроните (n) или на тяхната подвижност (μ). Съществуват и температурни области, в които влиянието на хода на зависимостите n(T) и μ(T) върху хода на зависимостта σ(T) е еднакво, но с противоположен знак, т.е. σ не зависи от температурата – например зависимостта на Ag_2Te в температурния интервал 300-380 К.

Изследванията на термоелектричните свойства на различни твърди разтвори на основата на Ag_2Te или на легиран Ag_2Te с различни примеси са в начален стадий, но дори и това изследване показва, че коефициентът термоелектричната ефективност на твърдите разтвори може да нарастне значително в сравнение с базовото съединение, в случая на Ag_2Te, за сметка на нарастване на σ/λ. В повечето от случаите концентрацията на носителите на заряд в твърдите разтвори не зависи или зависи слабо от втория компонент, в случая – от концентрацията на CdTe. Това е потвърдено и за тези твърди разтвори [19]. При твърдите разтвори много по-вероятно е разсейването на фононите да нарастне значително по-силно, отколкото разсейването на електроните, в резултат на което ще нарастне и σ/λ – фиг. 1.

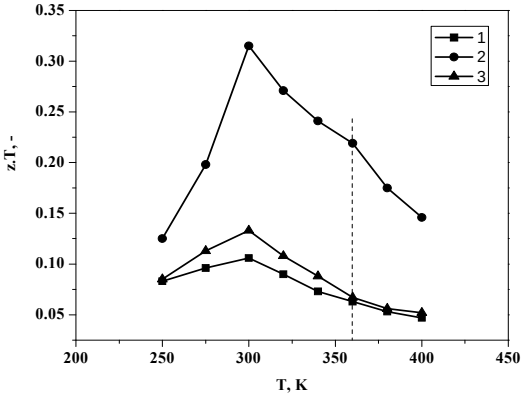

Фиг. 1. *Зависимост на σ/λ от температурата (1- Ag_2Te; 2 - $Ag_{1,92}Cd_{0,04}Te$; 3 - $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$*

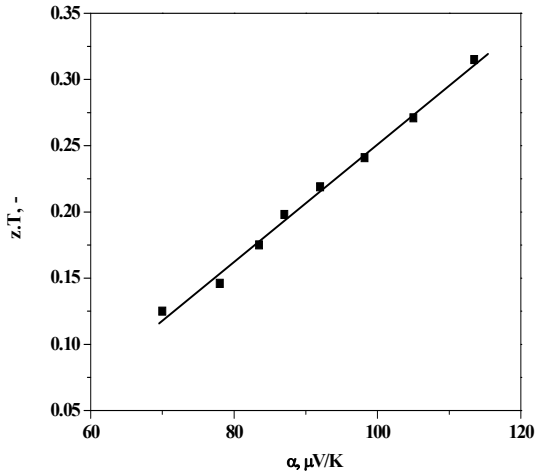
Внасянето на CdTe води до значително нарастване на σ/λ, което рефлектира в по-

ложителна посока върху стойността на z (табл. 1), респективно и върху фактора z.T – фиг. 2.

Оптималните стойности на фактора z.T са в границите 0,6–0,9, което съответства на стойности на α =(180-220).10^{-6} μV/K [1]. Както се вижда от представената на фиг. 3 графика на зависимостта z.T(α), стойностите

Фиг. 2. *Зависимост на z.T от температурата 1- Ag_2Te; 2 - $Ag_{1,92}Cd_{0,04}Te$; 3 - $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$*

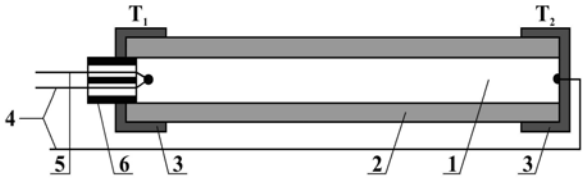

Фиг 3. *Зависимост на z.T от коефициента на термо-е.д.н. (1- Ag_2Te; 2 - $Ag_{1,92}Cd_{0,04}Te$; 3 - $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$*

на фактора z.T за твърдия разтвор с най-добри термоелектрични свойства от системата Ag_2Te-CdTe ($Ag_{1,16}Cd_{0,08}Te$), са по-ниски от 0,6, т.е. изходния Ag_2Te има скрити запаси по отношение на фактора z.T, което дава оптимизъм за търсене на нови твърди разтвори на основата на Ag_2Te или за подобряване свойствата на тези ($Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$) по посока на структура, чистота на изходните елементи, допълнително нагряване, субситуиране в подрешет-ката на селена и др.

От друга страна ходът на зависимостта z(T) повтаря този на зависимостта α(T), което до голяма степен обяснява линейния ход на зависимостта zT(α), но не напълно (z.T=5,32.10^{-3}.α–0,272). Необходимо е да анализира зависимостта z.T = ($\alpha^2\sigma/\lambda$).T = f(α), като се отчетат всички фактори, влияещи директно на α, σ и λ и индиректно на фактора z.T, но това излиза от обсега на това съобщение и би било обект на наши следващи изследвания.

Една от възможностите за приложение на този полупроводников материал е използването му като термоелектричен сензор за измерване на малки температурни разлики (ΔT) и градиенти (gradT). Принципната схема на прибора е показана на фиг. 4.

Фиг. 4. *Прибор за измерване на малки ΔT и gradT: 1- твърд разтвор $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$; 2-керамичен кожух; 3-Cu-пети; 4-медни изводи; 5-константанов проводник; 6 – керамичен проходен изолатор.*

Като сензорен материал е използван твърдия разтвор със състав $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$, чийто коефициент на термо-е.д.н. е нелинеен в тепературния интервал 250-300 К и линеен - в интервала 300-400 К.

Зависимостта α(T) се описва с у-нията:

α = 24,25.10^{-6}.$T^{2,690523}$

интервал 250-280 К (1)

α = - 0,363636.T + 223,14

интервал 300-400 К (2)

Ако полупроводниковият термоелектричен сензор се намира в топлинно поле с gradT, то с помощта на Cu-изводи може да се измери потенциалната разлика ΔU^{α} в двата му края, която се описва с у-нието:

$$\Delta U^{\alpha} = U_2^{\alpha} - U_1^{\alpha} = \alpha_2.T_2 - \alpha_1.T_1, \quad (3)$$

където: U_2^{α}, U_1^{α} -термо-е.д.н., съответно при T_2 и T_1.

С помощта на мед/константановата термодвойка се определя T_1 в левия край на

прибора (при x=0), а с помощта на у-ния (1) или (2) се изчислява α_1 на термоелектричния материал в същия край на сензора.

С помощта на Cu-изводи се измерва термо-е.д.н. в двата края на сензора (ΔU) и с помощта на у-ние (3) се изчислява температурата T_2 в "горещи край" на сензора.

Температурният градиент в работното пространство се определя от израза:

$$gradT = \Delta T/\Delta L = (T_2 - T_1)/\Delta L, \quad (4)$$

където ΔL е разстоянието между спойките на Cu/Const термодвойка в левия край на сензора и на Cu-пета – в десния.

Температурен интервал 250-300 К.

Коефициентите на термо-е.д.н. в двата края на сензора, в съответствие с у-ние (1) се записват като:

$$\alpha_1 = 24{,}25.10^{-6}.T_1^{2{,}690523}$$

$$\alpha_2 = 24{,}25.10^{-6}.T_2^{2{,}690523}$$

Потенциалната разлика в краищата на сензора, в съответствие с у-ние (3) е:

$$\Delta U^{\alpha} = 24{,}25.10^{-6}.(T_2^{2{,}690523}.T_2 - T_1^{2{,}690523}.T_1) =$$

$$= 24{,}25.10^{-6}.(T_2^{3{,}690523} - T_1^{3{,}690523}). \quad (5)$$

Пример 1.: Работен интервал: 250-300 K; $\Delta U^{\alpha} = 250$ μV; $T_1 = 270$ K; $\Delta L = 5$ cm.

Уравнение (5) записваме във вида:

$$T_2^{3{,}690523} = T_1^{3{,}690523} + \Delta U^{\alpha}/24{,}25.10^{-6}$$ и решаваме спрямо T_2.

Получаваме: $T_2 = 270{,}80$ K; $\Delta T = 0{,}80$ K; $gradT = 0{,}16$ K/cm.

Температурен интервал 300-400 К.

По аналогичен начин се провеждат пресмятанията и за този температурен интервал:

$$\alpha_1 = -0{,}363636.T_1 + 223{,}14$$

$$\alpha_2 = -0{,}363636.T_2 + 223{,}14$$

$$\Delta U^{\alpha} = (-0{,}363636.T_2 + 223{,}14).T_2 - \alpha_1.T_1$$

или:

$$0{,}363636.T_2^2 - 223{,}14.T_2 + \Delta U^{\alpha} + \alpha_1.T_1 = 0 \quad (6)$$

Решението на това у-ние дава стойността на температурата T_2:

$$T_2 = \frac{223{,}14 + \sqrt{49791{,}46 - 1.454544.(\Delta U^{\alpha} + \alpha_1.T_1)}}{0{,}727272}, \quad (7)$$

Пример 2.: Работен интервал: 300-400 K; $T_1 = 340$ K; $\Delta U^{\alpha} = -17$ μV (ΔU^{α} има отрицателна стойност, тъй като α намалява при повишаване на температурата); L = 5 cm.

$T_2 = 340{,}80$ K; $\Delta T = 0{,}8$ K; $gradT = 0{,}16$ K/cm.

Като недостатъци на този сензор следва да се посочат: а) наличието на фазов преход $\alpha \leftrightarrow \beta$, протичащ при 405-410 К, който води до влошаване на термоелектричните свойства на термоелектричния материал (β-$Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$ има метални свойства); б) и необходимостта от разделяне на работния интервал на 2 подинтервала, поради наличието на добре изразен max в зависимостта $\alpha(T)$ при T = 300 K. Но от друга страна, линейният ход на зависимостта $\alpha(T)$ в интервала 300-400 К се запазва и при $T > T_{\alpha \leftrightarrow \beta}$.

Характеристиките на този термоелектричен материал, както и разработената конструкция на сензор за определяне на малки температурни градиенти дават основание да се предполага, че може да се разработи аналогичен сензор и в тънкослоен вариант, както и да се вгради такава структура в качеството на измервателен елемент при изследване коефициента на термо-е.д.н. на тънки слоеве.

Изработването на термоелектричния тънкослоен сензор, показан на фиг. 4, включва следните основни етапи:

- **Почистване на керамичния кожух.** Включва следните операции: измиване в 20 % р-р на NaOH (30-40 °C, 20 min); измиване във H_2O-разтвор на ПАВ, обработка в бихромна смес (50-60 °C, 20 min); последователно промиване и кипене в дейонизирана вода; промиване с етанол и сушене в сушилен шкаф при 100 °C;

- **Изработване на полупроводниковото тяло от термоелектричен материал.** Керамичният кожух се напълва с прахообразен $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$, поставя се в кварцова ампула с подходящ вътрешен диаметър и след вакуумиране и запояване на ампулата, полупроводниковият материал се стопява за запълване на обема със стопилката;

- **Монтаж.** Cu-константановата термодвойка с керамичния проходен изолатор и Cu-пети се монтират по подходящ начин към краищата на полупроводниковия стълб (Cu-пети се запояват с към керамичния кожух).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат на проведените изследвания могат да се направят следните изводи:

- разработен е термоелектричен материал на основата на Ag_2Te, изследвани и анализирани са неговите основни характеристики и е проверена възможността за приложение като термоелектричен сензор за измерване на малки температурни разлики и градиенти;

- при изследване на твърдите разтвори със състав ($Ag_{2-2x}Cd_xTe$) е установено, че оптимални термоелектрични характерис-тики притежава твърдият разтвор $Ag_{1,84}Cd_{0,08}Te$ (при T=300 K: α=113,6 μV/K; σ = 2198 S/cm; $\lambda = 2{,}70.10^{-2}$ W/(cm.K); $z = 1{,}051.10^{-3}$ K^{-1});

- от анализа на зависимостите z(T), σ/λ(T) и zT(α) е установено, че изходния Ag_2Te има скрити запаси по отношение на фактора z.T, което дава оптимизъм за търсене на нови твърди разтвори на основата на Ag_2Te или за подобряване свойствата на твърдите разтвори $Ag_{2-2x}Cd_xTe$ по посока на структура, чистота на изходните елементи, допълнително нагряване, субситуиране в подрешетката на селена и др.;

- разработеният термоелектричен сензор работи в широк температурен интервал (250-400 K), като поради наличието на максимум в зависимостта α(T) при T = 300 K, работният интервал е разделен на два подинтервала: 250–300 K и 300-400 K.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Горбачев В.В., Путилин И.М., Алексеева М.И., в кн.: „Структура и свойства термоэлектрических материалов“, М., МИСиС, 24 (1973) 30.

[2] Анатычук Л.И., Термоэлемены и термоэлектрические устроиства, Спр., Изд. Наукова думка, Киев (1979).

[3] Горбачев В.В., Путилин И.М., Изв. АН СССР. Неорг. Матер. 11, № 9, (1975)1556.

[4] Охотин А.С., А.А. Ефремов, В.С. Охотин, А.С. Пушкарский, Термоылектрические генераторы, Атомиздат, М. (1976).

[5] Long D., Infrared Phys., **7** (1967) 121.

[6] Сафронов Ю.П., Р.И. Ельман, Инфракрасные разпознающие устройства, Воениздат, М. (1976).

[7] Cope R.G., N.J. Goldsmid, Brit. J. Appl. Phys. **16** (1965) 1501.

[8] Petrov P., V. Vassilev, Z. Boncheva-Mladenova, Phys. Stat. Sol., **99** (1987) 237.

[9] Астахов О.П., Голышев В.Д., Сгибнев И. В., Изв. АН СССР. Нерг. материалы, **9**, № 5, (1973) 841.

[10] Gorbachev V.V., Putilin I.M., Phys.Stat. Sol., **16**, № 2, (1973) 553.

[11] Dong N.V., Tung P.N., C.R. Acad. Sc. Paris, **262**, B (1966) 1347.

[12] Okhotin A.S., A.N. Krestovnikov, A.A. Aivazov, A.S. Puskarskii, Phys. Stat. Sol., **36**, 2 (1969) 443.

[13] Dong N.V., Tung P.N., Phys. Stat. Sol., **30**, № 3, (1968) 557.

[14] Miyatani S.X., Toyota X., Yanagihara T., Iida K.Y., J. Phys. Soc. Japan, **23,** № 1, (1967) 35.

[15] Горбачев В.В., Полупроводниковые соединения $A^I_2B^{VI}$, Изд. Металлургия, М. (1980).

[16] Boncheva-Mladenova Z., V.Vassilev, T. Milenov, S. Aleksandrova, Therm. Acta, 92 (1985) 591.

[17] Василев В., З. Бончева-Младенова, Химия и физикохимия на полупроводниците, С., Унив. изд. „Кл. Охридски“ (2009).

[18] Василев В., Л. Младжов, З. Бончева-Младенова, Устройство за термоелектрични из-питания, Авт. Свид. № 36752 (отпеч. 30.01.1985), МПК G 01 N 25/18.

[19] Василев В.С., Дисертационен труд „Нови кристални и стъклообразни полупроводници – получаване, свойства и приложение“, за присъждане на научната степен „дтн“, ХТМУ-София (2005) 141